

Spis treści

Wstęp	13
Część I. Prehistoria translacji Korony Cierniowej do Francji: Saint-Denis i karolińska legenda translacji Korony Cierniowej	21
Rozdział I. Teksty założycielskie przekazu o translacji Korony Cierniowej z Konstantynopola do królestwa Franków	22
1. <i>Descriptio qualiter Karolus Magnus Clavum et Coronam a Constantinopoli Aquisgrani detulerit qualiterque Karolus Calvus hæc ad Sanctum Dionysium retulerit</i>	22
Treść i próby datacji <i>Descriptio</i>	23
2. Źródła wiedzy o wyprawie Karola Wielkiego do Ziemi Świętej	35
Kronika Benedykta z Sant' Andrea del Monte Soratte	38
Relikwie z Charroux i Reichenau	41
<i>Liber de constitutione Karrofensis cenobii</i>	42
<i>Libellus de translatione sanguinis Domini</i> z opactwa Reichenau	45
3. Czy narracje z Charroux, Monte Soratte i Reichenau mówią o genezie kultu relikwii pasyjnych w opactwie Saint-Denis?	47
Rozdział II. Recepcja <i>Descriptio qualiter</i> do czasów panowania Ludwika Świętego – <i>Iter Hierosolimitanum Karoli Magni</i>	61
1. Hagiografia cesarska: <i>De sanctitate Karoli Magni</i>	65
2. Literatura wernakularna: <i>chansons de geste</i> i proza historyczna w XII i XIII wieku	68
<i>Pèlerinage de Charlemagne</i>	68
<i>Fierabras</i>	74
<i>Karlamagnús saga</i>	75
Kroniki i <i>gesta</i>	78
<i>Gesta episcoporum Mettensium</i>	78

Helinand z Froidmont i Wincenty z Beauvais	79
Kronika Pseudo-Turpina. <i>Historia Karoli Magni et Rotholandi</i>	82
<i>Descriptio-Turpin</i> Piotra z Beauvais: Korona Cierniowa i cudowne uzdrowienie skrofulów podczas pierwszego <i>Indictum</i> w Akwizgranie	85
<i>Chronique des rois de France</i> Anonima z Béthune	88
Gui de Bazoches i Alberyk z Trois-Fontaines	90
<i>Chronique rimée</i> Filipa Mouskèsa	95
<i>Wielkie kroniki Francji</i> Primata z Saint-Denis	97
3. Recepcja <i>Descriptio qualiter</i> w ikonografii świętyń kapetyńskich	100
Witraże w Saint-Denis i w Chartres	100
Epitafium nagrobne Karola Łysego w Saint-Denis	105
Rozdział III. Podsumowanie	106
1. Treści ideowe mitu historycznego o wyprawie Karola Wielkiego do Jerozolimy i Konstantynopola od XI do pierwszej połowy XIII wieku	106
2. Translacja relikwii Korony Cierniowej do Królestwa Franków i cudowne uzdrowianie skrofulów	112
Część II. Polityka Kapetyngów wobec relikwii, X–XIII wiek	119
Rozdział I. Królowie Franków i relikwie we wczesnym średniowieczu: Merowingowie i Karolingowie. Dziedzictwo karolińskiej polityki kultu relikwii w Cesarstwie epoki ottońskiej i salickiej	120
1. Uwagi wstępne: dziedzictwo Konstantyna	120
2. Kult relikwii za panowania Merowingów i pierwszych Karolingów	125
3. Karol Łysy i kult relikwii	131
4. Dziedzictwo karolińskiego kultu relikwii w Cesarstwie ottońskim i salickim	136
Rozdział II. Uczestnictwo pierwszych Kapetyngów w kulcie relikwii (X–XI wiek)	144
1. Kapetyngowie i prorocstwo świętego Walerego	144
2. Kult relikwii za panowania Roberta Pobożnego	148
3. Filip I, całun Chrystusa z Compiègne i inne translacje za jego panowania	161
Rozdział III. Odnowienie królewskiego kultu relikwii we Francji w XII wieku. Kult świętych i relikwii za panowania Ludwika VI, Ludwika VII i Filipa Augusta	166
1. <i>Ostensio</i> relikwii Korony Cierniowej i gwoździa z Krzyża Świętego w Saint-Denis	166
2. Uczestnictwo królów w translacjach lub autentyfikacjach relikwii za panowania Ludwika VI i Ludwika VII (1108–1180)	168
3. Wystawienie na widok publiczny relikwii świętego Dionizego w opactwie Saint-Denis w XII wieku	176
4. Cudowne uzdrowienia królów w XII i XIII wieku dzięki relikwiom świętego Dionizego i Korony Cierniowej	196
5. Translacja relikwii świętego Dionizego w Saint-Denis w 1144 roku	204

6. Kapetyński kult relikwii w opactwie Saint-Denis w XII wieku jako modelowy punkt odniesienia dla króla Anglii i cesarza?	214
7. Monarchia kapetyńska wobec kultu relikwii Korony Cierniowej oraz kultu relikwii świętego Dionizego w źródłach hagiograficznych: żywoty świętego Dionizego ...	224
8. Znaczenie kultu relikwii Męki Pańskiej z Saint-Denis od początku XII wieku do pierwszych lat panowania Ludwika Świętego	237
Święta Korona z Saint-Denis	237
Filip August i kult relikwii	248

Część III. Ludwik Święty i kult relikwii .....

Rozdział I. Translacja relikwii Korony Cierniowej i innych relikwii Męki Pańskiej do Paryża w latach 1239–1242. Próba rekonstrukcji i jej sens ideowy ..

1. Źródła	255
Źródła hagiograficzne	255
<i>De susceptione Corone Domini</i> arcybiskupa Gautiera Cornuta (1240)	255
Gérard de Saint-Quentin, <i>Translatio Sancte Corone Domini Ihesu Christi</i> (po 1248)	257
Inne źródła hagiograficzne (do końca XIII wieku)	258
Kroniki (do połowy XIV wieku)	262
Kroniki francuskie	262
Kroniki obce	265
Inne źródła	267
2. Kontekst historyczny translacji	267
Translacja z 1239 roku w świetle źródeł hagiograficznych	267
Okoliczności translacji z 1239 roku w świetle kronik francuskich i obcych	273
3. Rekonstrukcja translacji Korony Cierniowej w sierpniu 1239 roku	283
4. Translacje relikwii pasyjnych do Paryża w latach 1241–1242. Próba rekonstrukcji ..	293
5. Święto Korony Cierniowej i inne święta ku czci relikwii pasyjnych sprowadzonych przez Ludwika IX	302

Rozdział II. Znaczenie translacji Korony Cierniowej i relikwii pasyjnych oraz ich kultu dla ideologii władzy Ludwika IX i monarchii Kapetyngów .....

1. Źródła narracyjne	309
2. Korona Cierniowa jako Święta Korona oraz <i>titulus Imperii</i>	318
3. Wybrane źródła liturgiczne	326
4. Ludwik Święty i inne translacje relikwii we Francji za jego panowania	345

Zakończenie. Translacja i kult Korony Cierniowej za panowania Ludwika Świętego na tle kultu relikwii za panowania Kapetyngów ...

1. Ludwik Święty – <i>rex imago Christi</i>	356
2. Ludwik Święty jako nowy Karol Wielki	359
3. Sainte-Chapelle w czasach Ludwika Świętego	367
4. <i>Translatio Imperii</i> czy translacja Jerozolimy?	370
5. Monarchia kapetyńska wobec kultu relikwii do XIII wieku	372

Bibliografia	384
Summary	449
Spis ilustracji	454
Indeks cytowanych w tekście ważniejszych źródeł anonimowych	456
Indeks osób	458
Indeks geograficzny	469

Contents

Introduction	13
Part I: Pre-History of the Translation of the Crown of Thorns to France: Saint-Denis Abbey and the Carolingian Legend of the Translation of the Holy Crown of Thorns	21
Chapter I: The founding narratives on the translation of the Crown of Thorns from Constantinople to the Frankish kingdom	22
1. <i>Descriptio qualiter Karolus Magnus Clavum et Coronam a Constantinopoli Aquisgrani detulerit qualiterque Karolus Calvus haec ad Sanctum Dionysium retulerit</i>	22
The content and dating of the <i>Descriptio</i>	23
2. The sources of knowledge about the expedition of Charlemagne to the Holy Land ..	35
The Chronicle of Benedict of Sant' Andrea del Monte Soratte	38
The relics of Charroux and Reichenau	41
<i>Liber de constitutione Karrofensis cenobii</i>	42
<i>Libellus de translatione sanguinis Domini</i> from Reichenau Abbey	45
3. Do narratives of Charroux, Reichenau and Monte Soratte talk about the origins of the cult of Passion's relics in the Abbey of Saint-Denis?	47
Chapter II: The reception of the <i>Descriptio qualiter</i> until the reign of Saint Louis – <i>Iter Hierosolimitanum Karoli Magni</i>	61
1. Imperial hagiography: <i>De sanctitate Karoli Magni</i>	65
2. <i>Chansons de geste</i> and historical prose in the twelfth and thirteenth centuries ...	68
<i>Pèlerinage de Charlemagne</i>	68
<i>Fierabras</i>	74
<i>Karlamagnús saga</i>	75
Chronicles and <i>Gesta</i>	78
<i>Gesta episcoporum Mettensium</i>	78

Hélinand of Froidmont and Vincent of Beauvais	79
The Chronicle of Pseudo-Turpin. <i>Historia Karoli Magni et Rotholandi</i>	82
Peter of Beauvais' <i>Descriptio-Turpin</i> : Holy Crown of Thorns and miraculous healing of scrofula during the first <i>Indictum</i> in Aachen	85
The Anonymous of Béthune: <i>Chronique des rois de France</i>	88
Gui of Bazoches and Alberic of Trois-Fontaines	90
<i>Chronique rimée</i> of Philippe Mouskès	95
Primat of Saint-Denis and the <i>Grandes Chroniques de France</i>	97
3. Reception of the <i>Descriptio qualiter</i> as reflected in the iconography of Capetian churches	100
Stained glass in Saint-Denis Abbey and in Chartres Cathedral	100
The epitaph of Charles the Bald in the Saint-Denis Abbey	105
Chapter III: Conclusions	106
1. Ideological content of the historical myth of Charlemagne's journey to Jerusalem and Constantinople, from the eleventh to the first half of the thirteenth century ..	106
2. The translation of the relics of the Crown of Thorns to the Frankish kingdom and miraculous healing of scrofula	112
Part II. Capetian Politics towards the Relics, Eleventh–Thirteenth Centuries	119
Chapter I: The Kings of the Franks and the relics of the early Middle Ages: the Merovingians and the Carolingians. Legacy of the Carolingian cult of relics in the Ottonian and Salian era	120
1. Preliminary remarks: The legacy of Constantine the Great	120
2. The cult of relics during the reign of the Merovingians and early Carolingians ...	125
3. Charles the Bald and cult of relics	131
4. The legacy of the Carolingian cult of relics in the Ottonian and Salian Empire ...	136
Chapter II: The participation of the first Capetian kings in the cult of relics (tenth–eleventh centuries)	144
1. The Capetians and the Prophecy of Saint Valéry	144
2. Robert the Pious and the cult of relics	148
3. Philip I, the Holy Shroud of Compiègne and other relics	161
Chapter III: The renewal of the royal cult of relics in France in the twelfth century. The cult of saints and relics in the times of Louis VI, Louis VII and Philip Augustus	166
1. The ostension of the relics of the Crown of Thorns and of the nail from the Holy Cross in the Saint-Denis Abbey	166
2. The participation of the king in the translations or authentications of the relics during the reigns of Louis VI and Louis VII (1108–1180)	168

3. The exposure the relics of St. Denis to public view in the Abbey of Saint-Denis in the twelfth century	176
4. Miraculous healings of kings by the power of the relics of St. Denis's and Passion's relics in the twelfth and thirteenth centuries	196
5. The translation of the relics of St. Denis relics in the Abbey of Saint-Denis in 1144	204
6. Was the twelfth-century Capetian cult of relics in the Saint-Denis Abbey a reference model for the King of England and for the Emperor?	214
7. The Capetian royalty, the relics of the Holy Crown of Thorns and the cult of the relics of St. Denis in hagiographical sources: the Lives of St. Denis	224
8. The cult of Passion's relics of the Saint-Denis Abbey from the beginning of the twelfth century to the beginning of the reign of Saint Louis	237
The "Holy Crown" of the Saint-Denis Abbey	237
Philip Augustus and the cult of relics	248

Part III. Saint Louis and the Cult of Relics 251

Chapter I: The Translation of the Crown of Thorns and other Passion's relics to Paris in 1239–1242. Its reconstruction and its ideological meaning 254

1. Sources	255
Hagiographical sources	255
<i>De susceptione Corone Domini</i> by Archbishop Gautier Cornut (1240)	255
Gérard of Saint-Quentin, <i>Translatio Sancte Corone Domini Ihesu Christi</i> (after 1248)	257
Other hagiographical sources (until the end of the thirteenth century)	258
Chronicles (until mid-fourteenth century)	262
French chronicles	262
Other chronicles	265
Other sources	267
2. Historical context of the translation	267
The translation of 1239 as reflected in the hagiographical sources	267
The historical circumstances of the translation of 1239 in the light of French and foreign chronicles	273
3. Reconstruction of the translation of the Crown of Thorns in August 1239	283
4. Translations of the Passion relics in Paris in 1241–1242. A reconstruction	293
5. The feast of the Crown of Thorns and other feasts in honour of the Passion relics translated by Louis IX to Paris	302

Chapter II: The meaning of the translation of the Crown of Thorns and the Passion relics to Paris and their cult for Louis's IX ideology of power and the Capetian royalty 309

1. Narrative sources	309
2. The Crown of Thorns as the Holy Crown and the <i>titulus Imperii</i>	318
3. Selected liturgical sources	326
4. Other translations of relics under Saint Louis	345

Conclusion. The Translation and the Cult of the Crown of Thorns under Saint Louis against the Capetian Cult of Relics	355
1. Saint Louis – <i>rex imago Christi</i>	356
2. Saint Louis as a new Charlemagne	359
3. Saint Louis and the Sainte-Chapelle	367
4. Translation of the Empire or translation of Jerusalem?	370
5. Capetian monarchy and the cult of relics down to the thirteenth century	372
Bibliography	384
Summary	449
List of figures	454
Index of anonymous sources	456
Index of persons	458
Index of geographical names	469